HARE KRISNA

Jaume Vallverdú

DEPARTAMENT D'ANTROPOLOGIA SOCIAL I FILOSOFIA
UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI. TARRAGONA.

"¡Oh mejor entre los Bharatas (Arjuna)!, cuatro clases de hombres piadosos Me rinden servicio devocional: el afligido, el que desea riqueza, el inquisitivo y aquel que busca conocimiento del absoluto". *Bhagavad-Gita*, Cap 7, v. 16.

1. Història: orígens, fundació i expansió

Per localitzar l'origen del sistema filosòfico-religiós Hare Krisna hem de remuntar-nos al saber oriental dels *Vedes*. Els fonaments de l'hinduisme i de la civilització hindú els trobem en la religió dels *Vedes*, que representa l'aspecte més antic en què es manifesten les formes religioses de l'Índia i el mateix pensament humà (Mahadevan, 1991:17)¹. Tot i que l'aspecte cronològic és poc precís, per algun autor el vedisme és introduït a la Índia nord-oest (el Punjab, conca de l'alt Indo) pels invasors aris entre el 2000 i 1500 abans de la nostra era (Renou, 1991:9). Es confondria amb el brahmanisme, com a religió de les èpoques antigues, mentre que hinduisme es referiria més a l'evolució religiosa a partir del període vàdic, que els textos històrics acostumen a situar entre el 1400 i el 400 aC.

La paraula *Veda* significa "saber" o "coneixement" i el seu missatge escrit ens arriba a través de quatre col·leccions literàries (*samhitas*) considerades d'inspiració divina, que datarien aproximadament de l'any 1250 aC.²: el *Rig-Veda* o "Veda de les estrofes", constituït per himnes de lloança a diversos déus, el *Yayur-Veda* o "Veda de les fórmules" sacrificials, el *Sama-Veda* o "Veda de les melodies", una col·lecció litúrgica d'himnes seleccionats en la seva majoria del *Rig-veda*, i l'*Atharva-Veda* o "de les fórmules màgiques", que combina la religió vàdica i la filosofia amb els cultes i les pràctiques populars. Els comentaris a aquests llibres sobre els rituals i preceptes que els acompanyen van rebre el nom de *Brahmanas* ("interpretacions sobre el *brahman*").

Aquestes dues seccions de la literatura vàdica van denominar-se *Sruti*, "revelació" o "oïda" i se les considera d'origen diví, resultat d'una comunicació feta per vidència a certs humans privilegiats (poetes). La revelació inclou textos més breus, complements dels *Brahmanas*: els *Aranyaka*, "tractats forestals" o "llibres de la selva", que proporcionen les interpretacions filosòfiques dels rituals a través de la seva al·legorització i prescriuen diverses formes de mediació, i els *Upanishad* o "aproximacions", tractats de tipus filosòfico-simbòlic sobre la naturalesa de la

¹ Aquest autor, citant a A. A. Mcdonell (1951), afegeix: "indudablemente el más antiguo monumento literario de las lenguas indo-europeas".

² Un informant Hare Krisna discrepa: "No, esos son cálculos de los arqueólogos modernos, pero según los propios Vedas, la literatura védica fue compilada por Vyasadeva hace cinco mil años, o sea, unos tres mil años antes de Cristo". (H., 28-I-93).

"Realitat Suprema" que emfasitzen el saber i la meditació de la literatura *bhakti*, així com l'amor i la devoció³. Relaten una gran epopeia anomenada *Mahabharatha* ("la gran guerra dels Bharatha"), on un dels personatges que apareix és Krisna (el "Suprem Atractiu"). Les ensenyances esotèriques que Krisna dona al seu amic Arjuna al segon episodi (la batalla de Kuruksetra) es convertiran en el document filosòfic-religiós més important del sànscrit: el *Bhagavad-Gita* o "Cant del Benaurat".

El *Bhagavad-Gita* és el text sagrat central del Moviment Hare Krisna, juntament amb l'*Srimad Bhagavatam* i l'*Sri Caitanya Caritamrita*. El consideren la síntesi del pensament vèdic, així com ciència sagrada que, directament inspirada per la divinitat, domina tots els aspectes de l'existència. El *Gita*, conté les doctrines hinduistes més rellevants i transmet els tres camins de l'alliberament personal: el de l'acció, *Karma-ioga*, el del coneixement, *Jhana-ioga*, i el de la devoció o *Bhakti-ioga*. Aquest darrer és el practicat pels devots de Krisna, que el creuen el més complet i superior.

Els altres documents del vedisme pertanyen a l'*Smriti* o "tradició memoritzada". Són els *Sutra* o "aforismes", textos redactats de forma molt concisa i densa on s'exposen les "veritats profundes" sobre el vessant interior de l'ésser humà. El *Vedanta Sutra* concretament, és, pels Hare Krisna, l'argument vèdic essencial.

Vyasadeva va ser el mestre compilador en sànscrit del coneixement vèdic. A partir d'ell, s'inicia una cadena de deixebles que arriba fins a Caitanya Mahaprabhu (1485-1533), un bengalí considerat la reencarnació de Krisna que impulsa el renaixement de la filosofia i pràctica exposada al *Bhagavad-Gita*. Amb la seva prèdica va difondre per tot el subcontinent indi que la forma més senzilla d'obtenir el coneixement del jo era cantant els Sants Noms de Déu en la següent seqüència: Hare Krisna, Hare Krisna, Krisna Krisna, Hare Hare, Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare. Aquest *Maha-mantra*⁴ Hare Krisna s'interpreta com el cant transcendental que fa revivre el coneixement espiritual i condueix a l'autorealització.

³ *Upanishad* també es tradueix per "ensenyança als peus del mestre" i la filosofia subjacent a tots ells (112 en total i d'una extensió similar a la Bíblia) es va denominar *Vedanta*. La seva idea central és *Brahman*, que pot ser conegut en la seva manifestació d'ànima individual o *atman* a través del guiatge del mestre i la pràctica del ioga. El contacte amb aquesta "Realitat Suprema" implica aconseguir l'estat d'alliberament.

⁴ A la revista "El espiritual", editada pel Moviment Hare Krisna s'explica: "El uso de mantras, vibraciones de determinado poder específico, es muy antiguo. Los mantras pueden tener diversas finalidades, tanto materiales como espirituales; entre todos ellos destaca un mantra puramente espiritual que fue propagado por el Señor mismo en Su encarnación como Sri Caitanya Mahaprabhu, el *Maha-Mantra*, el gran mantra: Hare Krisna, Hare Krisna, Krisna Krisna, Hare Hare, Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare. Este mantra de dieciséis palabras está compuesto por nombres de Dios (Krisna i Rama) y de su energía interna (Hare). (Vedavyasa, 1992:19).

Els mantras són paraules, síl·labes, o "vibracions sonores subtils" que, segons el saber oriental on s'arrelen i l'experiència de llurs pràctiques religioses, tenen un poder específic quan es reciten en estat de profunda contemplació meditativa. En pronunciar-los, ajuden a modificar els estats de consciència o les diverses possibilitats inherents a aquesta, afavorint així la introducció de la ment en una plataforma veritablement espiritual. Per una anàlisi acurada i basada en la vivència directa, vegeu Blofeld, J. (1989).

Però tornant específicament al *Maha-mantra* Hare Krisna, un informant ens explica: "El mantra Hare Krisna se llama *Maha-Mantra*, *Maha* quiere decir "gran" y la palabra *Mantra* es una palabra compuesta que significa liberación de la mente: *man* es "mente" y *tra* es de *traya*, "liberación". Es un canto que libera la mente, el gran canto de liberación de la mente. La finalidad que tiene es transportar el alma desde lo que es la dimensión material, digamos la vivencia corporal externa o incluso material sutil a nivel mental, transportarla a la plataforma espiritual, es decir, conectar el alma con la divinidad (...). Se le llama "vibración sonora trascendental"; trascendental quiere decir que está por encima de las leyes materiales. De acuerdo a los Vedas desciende del mundo espiritual. Y lo que también dice la Biblia, que dice: "el principio era el verbo". Al sonido trascendental se le da una importancia especial en todas las escrituras sagradas y el canto de Hare Krisna se considera así, proviene del mundo espiritual y por ese motivo la gente que lo canta tiene una experiencia diferente a lo que se experimenta común y corrientemente cuando se canta cualquier otra cosa. Atención, respeto y humildad son las actitudes más adecuadas para cantarlo" (H., 28-I-93).

En el moment de desencarnar, Sri Caitanya va deixar un moviment sòlid, amb un nombre considerable de comunitats i seguidors. Alguns d'aquests seguidors, els Goswami, van fixar la doctrina Bhakti, que va continuar sent transmesa a través d'una cadena de deixebles la darren anella de la qual és Su Divina Gràcia A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada (1896-1977), mestre espiritual que portà a occident les ensenyances de Caitanya Mahaprabhu. L'any 1966 va fundar l'Associació Internacional per a la Consciència de Krisna (ISKCON) a Nova York, en plena agitació contracultural. Al llarg dels anys següents, i sota la seva direcció, Hare Krisna es desenvolupa progressivament fins convertir-se en una Confederació Mundial que no para d'obrir temples i comunitats agrícoles d'orientació autosuficient. Abans de la seva mort, el 14 de novembre de 1977 a Vrindavana (Índia), Srila Prabhupada assenyala personalment a alguns dels seus deixebles més avançats perquè el succeeixin en el govern d'ISKCON com a mestres espirituals. Deixant darrera seu una societat fortament estructurada.

A Espanya, els Hare Krisna arriben l'any 1975 i funden els primers temples a Barcelona i Madrid. L'any següent s'inscriuen en el Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia amb el nom "Asociación para la Conciencia de Krisna". El Moviment té en l'actualitat uns cent membres actius, en una proporció aproximada de dos terços d'homes per un de dones, una mitjana d'edat que gira al voltant dels trenta cinc anys, i distribuïts majoritàriament per les comunitats de Barcelona, Màlaga i Brihuega (Guadalajara), aquesta última el principal "projecte" de l'Associació a escala estatal. Cal aclarir que per membres actius s'entén devots que viuen als temples o prop d'ells, tot realitzant una tasca pràctica de servei, predicació, publicació, etc. D'altra banda, la congregació, estaria formada per uns dos-cents simpatitzants, que si bé no porten la vida de compromís estret de les comunitats, observen els principis regulatius i efectuen en la mesura de les seves possibilitats diferents activitats espirituals relacionades amb les creences Hare Krisna.

Durant els primers deu anys d'existència a la península, el grup segueix una tònica de creixement i arriba l'any 1985 a tenir un total de cent cinquanta membres. En aquest període, les energies dels devots es concentren a viatjar per la majoria de províncies espanyoles efectuant tasques de prèdica i distribució de literatura. L'any 1986 el Moviment pateix una crisi internacional que té especial transcendència a Europa. Srila Bhagavan, un dels mestres designats per Prabhupada i encarregat de la direcció organitzativa-espiritual de la zona europea, deixa el seu càrrec i abandona l'Associació. Això produirà un considerable desajustament intern dels temples aleshores constituïts. Gairebé tots els membres espanyols havien estat iniciats per Srila Bhagavan i la seva deserció deixà a molts en el dubte de què havien de fer una vegada perdut el nord espiritual. Alguns van seguir els seus passos, altres marxaren a l'Índia i, els que van romandre, foren reiniciats per altres mestres.

Però a la "caiguda" de Srila Bhagavan va afegir-s'hi la de dos mestres espirituals més, la qual cosa va obligar l'Associació a efectuar un replantejament a nivell internacional tant dels seus aspectes formal-organitzatius com dels derivats de les conductes internes dels seus membres, especialment alts càrrecs. Així, es va procedir a una revisió del paper de l'autoritat i del sistema de direcció de tipus assembleari en general. A efectes pràctics, això es traduí en el fet que si inicialment el mestre espiritual d'una zona determinada era l'únic que en podia iniciar els devots, en l'actualitat és el devot en persona qui escull el seu mestre. Tanmateix, a partir d'aquest moment, es tractarà que cada temple tingui la seva independència econòmica⁵ i es democratitzarà la direcció de l'Associació; tot, amb l'afany de desenvolupar una vida estable en comunitat i evitar caure en errors del passat derivats de posicionaments fanàtics i incoherents amb la realitat contextual.

⁵ Aquest projecte va fer-se realitat especialment a Espanya, però no a la totalitat de països on el Moviment té implantació.

1. Doctrina: tipologia i creences

L'Associació per a la Consciència de Krisna s'autodefineix com una entitat religiosa formada per devots que practiquen el *Bhakti-ioga* o procés de servei devocional a la divinitat inspirat en el *Bhagavad-Gita*. En el *Bhakti-ioga* hi ha nou condicions de servei amorós i de devoció a Krisna: escoltar, cantar, recordar, servir, adorar, resar, considerar-se un servent, fer amistat i lliurar-se completament.

Però si hem de parlar d'una tipologia doctrinal específica, el sistema de creences Hare Krisna podria situar-se en el marc de l'hinduisme (o brahmanisme) devocional-personalista, que té unes arrels molt antigues. El moviment *bhakti*, ja existent a l'època vèdica, presenta un Déu personal centrat al voltant d'*avatars* o "encarnacions" divines en forma humana (tals com Krisna o Rama) del tot diferents als éssers sobrehumans vèdics i als conceptes abstractes dels *Upanishads* sobre la divinitat transcendent o *brahman*. En poques paraules: la seva expressió religiosa és l'amor i l'adoració, implica la creença en una "Persona Suprema" en lloc d'una "Abstracció Suprema", i se centra al voltant de dues divinitats: Vishnu i Siva.

Sobre aquesta base, els precedents originals de la filosofia i pràctica Hare Krisna els trobaríem a la tradició *vaishnava* i, amb més precisió, en la seva tendència *Bhakti-vaishnava* basada en el culte a Vishnu, el déu preservador del món, que amb Brahma el creador i Siva el destructor representen els tres aspectes del Suprem. En aquest context, Krisna seria una de les deu encarnacions de Vishnu, la vuitena en concret⁴. Altrament, la tendència *Bhakti-saiva* emfasitzaria el culte a Siva.

En el pensament vèdic hi ha cinc conceptes essencials que serveixen de basament al conjunt filosòfico-religiós seguit pels devots de Krisna: *Isvara*, *Jiva*, *Prakrti*, *Karma* i *Kala*. *Isvara* significa divinitat (Krisna); per ells, la divinitat és només una, malgrat que pugui ser explicada de diferents maneres. *Jiva* és l'ésser o ànima espiritual immutable i immortal, allò que realment som (el cos no és més que un vestit extern que desapareix amb la mort); consta de tres elements: eternitat, coneixement i felicitat, i sovint està coberta per la consciència material contaminada, que priva la persona de posseir-los. *Prakrti* significa naturalesa, i pot ser de dos tipus: material (constituïda per tres qualitats que influeixen les ànimes que viuen als cossos: bondat, passió i ignorància) i espiritual (la condició natural de l'ésser humà). *Karma* vol dir l'activitat o acció que fa l'ànima al món material en pujar al seu vehicle transitori, el cos; en funció d'aquesta acció en una vida es renaix en unes condicions més o menys positives a la següent. Finalment, *Kala*, que significa temps; el temps es considera un element etern, una energia que fa que tot passi, es deteriori...és el factor destructiu de l'energia divina. L'eternitat és una experiència individual a través de la posada en pràctica de la saviesa vèdica, i aquesta pràctica no és altra que el *Bhakti-ioga*.

A partir d'aquí, concretant una mica més, tenim que:

El propòsit fonamental que es desprèn del *Bhagavad-Gita* és la redempció de la humanitat de l'existència material. El Senyor Krisna descendeix expressament per restablir la veritable finalitat de la vida quan l'home se n'oblida: el retorn al "*cel Sanatana*", que representa la "religió eterna" de l'ésser vivent. L'associació combinada del Senyor Suprem i les entitats vivents a l'"estatge" *Sanatana* constitueix la perfecció de la vida humana. L'objectiu, en definitiva, és l'alliberament de l'home del cicle de reencarnacions: "Esa, mi morada, no está iluminada por el sol, ni la luna, ni por la electricidad. Aquel que llega a ella, nunca regresa a este mundo material" (*Bhagavad-Gita*, 1978:304).

⁴ Segons l'*Srimad Bhagavatam*, en la línia doctrinal seguida pels Hare Krisna: "¡Oh, bramanas!, las encarnaciones del Señor son innumerables, como riachuelos provenientes de inagotables manantiales de agua" (Cap. 3, v. 26). Però distingeix al Senyor Sri Krisna de la resta d'encarnacions: "Todas las encarnaciones anteriormente mencionadas son, o bien porciones plenas, o porciones de las porciones plenas del Señor, pero el Señor Sri Krisna es la Personalidad de Dios original". (Cap. 3, v. 28).

b/ La persona mundana està contagiada per quatre defectes: cometre errors, caure invariablement sota l'influx de la il·lusió, tenir tendència a enganyar els altres i raure limitada pels sentits imperfectes. En tals condicions, roman en consciència falsa o ego fals. En consciència pura (no condicionada o contaminada per allò material) les activitats s'acoblaran a la voluntat del Senyor i, una vegada completament purificades, es diran *Bhakti*, convertint-se en transcendents a les tres modalitats de la naturalesa esmentades: bondat, passió i ignorància.

c/ Es considera que l'entitat vivent està en estat de demència si pensa que és lliure, ja que Krisna és el Suprem controlador i gaudidor. L'home, com a ésser subordinat i dirigit, està destinat a cooperar amb Krisna per satisfer-lo. L'ésser viu no és el cos material sinó una ànima espiritual creada per Déu i encarnada en un determinat cos (mutable) i té una relació eterna amb la divinitat, a la qual ha de servir de forma completa i exclusiva fent-li ofrena de les seves obres. El Senyor és perpètuament feliç, i si les entitats vivents s'associen amb Ell, aleshores també elles es tornen feliçes.

d/ L'essència de l'individu és el seu esperit; el cos pot morir però l'esperit no mor mai. Qui en el moment de la mort abandona el cos recordant solament Krisna s'integra immediatament amb la naturalesa divina.

e/ L'home tindrà un o altre destí en funció de les seves activitats en vida. Es parteix de la base que la vida humana pot acollir-se a dos sistemes cosmològics de concebre l'existència: el material i l'espiritual. La vida material està presidida per la tendència a satisfer els desitjos corporals oblidant que l'ésser humà és una ànima espiritual, un temple de Déu; la vida espiritual, pel contrari, representa l'allunyament dels desitjos egoistes i les qualitats humanes negatives, per concentrar-se en el cultiu de la devoció a la divinitat (Krisna).

f/ La vida espiritual dels devots de Krisna es fonamenta en quatre actituds bàsiques: misericòrdia, puresa, austeritat o penitència i veracitat. Cal que observin quatre principis regulatius essencials: no menjar carn, peix, ni ous, no consumir drogues ni excitants, restringir el sexe al context del matrimoni i la procreació i evitar participar en jocs d'atzar, creadors de desitjos materialistes⁷.

g/ El mètode pràctic per reviuir la consciència de Krisna, com s'ha dit més amunt, és la vibració transcendental produïda pel cant dels Sants Noms de Déu o *Maha-mantra* Hare Krisna, que ha de recitar-se de manera individual un mínim de 1.728 vegades al dia mitjançant l'ús del *japa-mala*, rosari hindú de cent vuit comptes. D'altra banda, la recitació col·lectiva d'aquest mantra s'efectua bàsicament amb motiu de festivitats, sortides de presentació pública (*Harinama*) o distribució de literatura (*Sankirtana*) i de lloances conjuntes a les deïtats.

h/ Quant a cosmogonia, participen de complexes teories sobre els cicles còsmics que arrenquen dels *Puranes* i d'altres col·leccions filosòfiques dels primers segles de l'era cristiana. Per ells, un cicle

⁷ Representants d'una línia interpretativa molt concreta pel seu sensacionalisme i visceralitat antisectària com Rodríguez (1985) i Salarrullana (1990), tendeixen a afegir (gratuïtament) a aquests principis el de "no especular", fent-lo sinònim de "no pensar". Un informant ens explica el significat de "no especular" posant-lo en el seu context: "nosotros específicamente cuando hablamos de especular nos referimos a lo que es la especulación mental. Especulación mental quiere decir el cambiar el significado, el sentido que en las propias escrituras se explica. O sea, por ejemplo, hay cosas que Krisna dice en la escritura, entonces, querer dar un propio significado, un significado inventado por uno mismo que no tiene nada que ver con el significado directo que ya está en la escritura. Eso sería especular o inventarse algo, inventarse una filosofía de vida. Especular sería también hacer conjeturas, sería otra manera de decirlo. Hacer conjeturas sobre la vida, sobre Dios... ya hay una información directa que está ahí, en la escritura, y que viene en la cadena discipular, no hay necesidad de hacer conjeturas. Es un error confundirlo con "no pensar", con "no razonar"... porque la persona que acepta la evidencia védica como autoridad y que la acepta como una evidencia digamos sólida en sentido opuesto a lo que es la evidencia de la mente y los sentidos materiales, que se consideran imperfectos, ha aceptado la autoridad védica utilizando la lógica y el razonamiento. Existen argumentos lógicos y un razonamiento que le llevan a la persona a aceptar la evidencia védica y a no hacer conjeturas con su mente limitada. No es que no haya razonamiento, sino que incluso, hay muchos maestros que han sido grandes filósofos, lo cual demuestra que eran grandes pensadores, pero no aceptaban filosofías que provinieran del cálculo mental-material de una persona, o sea, filosofías hechas con los sentidos materiales y sujetas a los defectos materiales" (H. 28-I-93).

còsmic (*mahayuga*) comprèn quatre edats (*caturyugas*): *Krtayuga* (o *Satyayuga*), *Tetrayuga*, *Dwaparayuga* i *Kaliyuga*, l'era actual; aquesta és definida com la de la discòrdia i hipocresia i té una durada de 432.000 anys, dels quals ja han passat cinc mil. Un cicle complet acaba amb una "dissolució", un *pralaya*, que es repeteix d'una manera més radical (*mahapralaya*, la "gran dissolució") al final del mil·lèsim cicle⁸.

1. Organització: articulació general del Moviment

En els seus darrers dies, Srila Prabhupada, amb l'objecte de no concentrar la direcció del Moviment en una sola persona, creà el Consell Mundial o GBC (Governing Body Commission). Aquest organisme està constituït per uns trenta mestres espirituals representants dels diferents països en què l'Associació té implantació, s'organitza en un marc democràtic de decisions i es reuneix anyalment per establir les línies d'actuació respecte al funcionament general dels diferents temples. Cada membre és responsable administratiu i espiritual de les comunitats situades en una àrea geogràfica determinada, i la seva funció principal és la de vetllar per la correcta gestió d'aquestes a través del contacte regular amb els presidents nacionals.

D'altra banda, a nivell específicament espiritual, el guru o mestre esdevé un personatge clau en l'Associació per a la Consciència de Krisna. Com s'expressa en el seu text normatiu: "únicamente a aquellas grandes almas que tienen una fe absoluta tanto en el Señor como en el maestro espiritual, se les revelan todos los significados del conocimiento védico". Tanmateix: "nadie puede aproximarse directamente a la Suprema Personalidad de Dios. Es preciso hacerlo por mediación de sus devotos puros. Por lo tanto en el sistema vaishnava, el primer deber es aceptar como maestro espiritual a un devoto y luego prestarle servicio" (Vedavyasa, 1983:7). Així, tres preceptes bàsics són: buscar refugi en un mestre espiritual autèntic, ser iniciat per ell i aprendre amb el seu ajut a executar correctament el servei de devoció. El devot escull un mestre espiritual determinat, al qual entrega el guiatge de la seva vida i rendeix una obediència absoluta; només d'aquesta manera podrà apropar-se gradualment al coneixement de si mateix i a la Consciència de l'Ésser Suprem. Entre ambdós s'estableix un lligam molt fort, una relació de plena confiança i una important reciprocitat comunicatiu-observadora.

González López (1983:323) senyala molt adequadament les característiques essencials del veritable guru: a/ la seva ensenyança ha de ser totalment espiritual. No s'aprofita dels seus deïxebles per obtenir béns materials; b/ ha d'haver arribat a la més alta realització de la veritat absoluta; c/ ha rebut el coneixement d'un mestre espiritual autèntic i el transmet sense modificar-lo; d/ ha de portar una vida santa i observar estrictament tots els principis religiosos; e/ glorifica sempre el Senyor Suprem i incita altres persones a fer el mateix; f/ sobretot, s'ocupa de difondre per tota la Terra el missatge de la consciència divina.

Espiritualment, es distingeixen quatre grans ordes (*ashramas*) pel que fa a la classificació jeràrquica dels membres masculins del Moviment (les dones -"mares"- només es categoritzen com a cèlibes o casades): *Brahamacari*, *Grihastha*, *Vanaprastha* i *Sannyasa-swami*. Els *Brahamacarīs* s'anomenen també estudiants cèlibes. Aquesta categoria estaria integrada pels nascuts dins del grup en un període que va des dels cinc fins als vint-i-cinc anys aproximadament o pels adults de

⁸ Sobre la mitologia de la creació i destrucció cíclica del Món i la creença en la "perfecció dels començaments" vegeu, per exemple, Eliade, M. (1979). Pel que fa al tema escatològic que ens ocupa, aquest autor diu: "Según el Mahabharata y las Puranas, el horizonte se inflammará, siete o doce soles aparecerán en el firmamento y secarán los mares, quemarán la Tierra. El fuego *Samvartaka* (el fuego del incendio cósmico) destruirá el Universo por completo. A continuación, una lluvia diluvial caerá ininterrumpidamente durante doce años, y la tierra quedará sumergida y la humanidad aniquilada (*Visnu Purana*, 24, 25). En el Océano, sentado sobre la serpiente cósmica *Çesha*, *Visnú* duerme sumergido en el sueño yoga (*Visnu Purana*, VI, 4, 1-11). Y luego todo recomenzará de nuevo *ad infinitum*" (Eliade, 1985:67-68).

procedència externa que, després de ser iniciats, entren en preparació espiritual fins que es casa o fan els vots definitius de renúncia. El devot brahmacari estudia les escriptures, serveix el mestre espiritual i altres devots i cultiva les qualitats contemplatives; posteriorment, decidirà si desitja casar-se o bé romandre en estat de renúncia tota la vida. S'adopta per indumentària el color safra, que indica celibat. L'orde de *Grihastha* es defineix com la de vida familiar i de treball actiu. Quan el devot es casa, els seus compromisos amb el temple disminueixen, ja que com a cap del nucli familiar ha de dedicar especial atenció al manteniment del mateix. En aquest cas s'adopta el color blanc, símbol de puresa. A partir dels cinquanta anys, els homes casats poden iniciar un progressiu allunyament de la família. En aquesta etapa, anomenada *Vanaprastha*, el devot inicia una vida retirada orientada a deslligar-se a poc a poc dels vincles terrenals i preparar-se per la renúncia definitiva, formalitzada finalment en l'orde de *Sannyasa*. Llavors es produeix una desvinculació radical de les propietats materials, s'està lliure de relacions familiars i totes les activitats es dediquen per complet a Krisna; el cultiu espiritual intern i els constants viatges de predicació subvencionats pels devots dels diferents temples són les ocupacions fonamentals dels swamis. Cal puntualitzar que les dones no prenen aquesta orde; en cas que el marit renunciï, l'esposa romandria protegida pels fills o s'instal·larà a un ashram de "vídues".

Els quatre ordes mencionats constitueixen un cicle sencer pel qual hauria de passar tot devot de Krisna. La primera etapa és formativa i de lliurament al servei devocional. En la segona s'adquireixen les responsabilitats familiars i es realitzen activitats dirigides al desenvolupament del Moviment. Al final, les dues darreres representen reprendre el camí de dedicació exclusiva a la divinitat en el marc d'una vida austera, contemplativa i de predicació espiritual.

4. Forma de vida: rutines quotidianes, economia i organització interna

La vida dels devots Hare Krisna s'organitza al voltant del temple, que pot adoptar una funció eminentment pública en cas d'ubicar-se en zones urbanes o bé eminentment espiritual si s'estableix en forma de comunitat agrícola. En el primer, predicar és l'activitat fonamental; la finalitat és donar a conèixer i difondre el missatge filosòfic i pràctic del grup. En el segon, el principal objectiu és desenvolupar la vida de la Consciència de Krisna en la seva versió més genuïna, tal i com ho recomanà el fundador.

El programa espiritual del temple delimita l'horari vital de la comunitat, que comença a les quatre de la matinada i acaba aproximadament a les nou del vespre. L'horari de treball en una granja agrícola, tot i ser força flexible en funció de necessitats puntuals, s'estructura entre les 10 i les 2 del matí i les 4 i les 7 de la tarda. De 8:30 a 9:30 s'efectua el primer menjar, de 14:30 a 15:30 el segon i al voltant de les 20:30 pot prendre's una petita quantitat de llet o d'infusió.

Per compromís amb els vots efectuats, és bàsicament qüestió de responsabilitat personal (en especial pels cèlibes) aixecar-se a les quatre de la matinada per iniciar el programa diari al temple. La primera cerimònia (de 4:30 a 5) és el *Mangala arati*, que significa el retrobament amb les deïtats i on l'adoració a l'altar es combina amb el cant i la dansa rítmica dels devots que la contemplen i de la qual participen. Tot seguit, s'efectua un acte de lloança a una planta d'alta significació espiritual en les escriptures vèdiques, que té la seva expressió central en el fet de regar-la ritualment; és l'anomenat *Tulasi puja* (de 5 a 5:15). A les 5:15 comença la recitació del *Mahamantra* Hare Krisna o cant del *Japa-mala* en total estat de concentració. Aquesta meditació individual es perllonga fins a les 7 del matí, hora en què tornen a presentar-se i venerar-se breument les deïtats. Seguidament, té lloc el *Guru-puja* (de 7 a 7:15), un ritual d'adoració al mestre fundador en el qual l'animat cant i ball dels devots acompanya l'ofrena individual de pètals de flors. El *Kirtan* (de 7:15 a 7:30) consisteix en diversos cants devocionals a ritme d'instruments musicals dirigits de nou a l'altar. Després d'alguna curta lectura sagrada, a les 7:30, un devot avançat imparteix una classe de filosofia d'una hora de durada aproximadament basada en un dels

textos principals: l'*Srimad Bhagavatam*. De 8:30 a 9:30 es pren *prasada*⁹, el primer aliment del dia prèviament consagrat per les deïtats. A continuació, cada devot es dirigeix a l'activitat o funció que té encomanada fins a l'hora del segon àpat. Els diferents serveis/càrrecs a la comunitat ocupen el voltant de sis o set hores diàries entre matí i tarda, i bàsicament són els següents: president, vice-president, secretari o administrador, cap de departament, comandant de temple, cap d'adoradors, adoradors, cuiner de les deïtats, cuiner dels devots, oficines i correspondència, tasques agrícoles-namaderes, neteja, garlandes, manteniment d'edificis, confecció de vestits, traducció, llar d'infants i cuidador de la planta Tulasi. La tarda, després de prendre el *prasada*, és bastant més relaxada a nivell de serveis i complementàriament a aquests pot dedicar-se a la meditació, a l'estudi, o bé a acabar les rondes de *japa* que han quedat pendents. A partir de migdia (12:30) i fins a les 21:30 es reprèn la sistemàtica cerimonial; **Rhaja Bhoga arati**, **Dhupa arati**, **Sandhya arati** i **Sayanna arati** completen la seqüència ritual del dia pel que fa a l'adoració i lloança de les deïtats. Tanmateix, es considera important l'assistència a la segona classe de filosofia (de 19:30 a 20:30) sobre el *Bhagavad-Gita*. Durant els caps de setmana, la formació teòrica s'arrodoneix amb la lectura i comentari de la biografia del fundador i de l'*Sri Caitanya Caritamrita*.

Aquest règim normalitzat de vida contemplativa de la comunitat només es veu alterat els dissabtes a la tarda, en què al voltant d'una quinzena de devots es traslladen a Madrid per fer *Harinama* o cant i ball amb instruments pel carrer. Els diumenges a mitja tarda, d'altra banda, s'efectua un petit convit vegetarià al qual solen acudir algunes persones que formen part de la congregació o bé amistats.

La granja agrícola *Nueva Vrajamandala* de Brihuega va comprar-se a finals de 1979 per uns vintanta milions de pessetes i en l'actualitat acull quaranta quatre membres adults -la majoria d'origen estatal- i deu nens, xifra en què s'ha mantingut la seva trajectòria demogràfica.

Tot i fent-ne una mica d'història, val a dir que inicialment la comunitat era bastant reduïda i estava molt freqüentada per membres americans i altres devots estrangers deixebles directes del fundador que ocupaven les cases que envolten el temple. El període 1976-1985 va ser una època d'assentament i de creació d'una infraestructura adequada per obrir centres permanents a Espanya. La direcció espiritual d'aquests centres de nova creació anava a càrrec dels devots americans i adoptava formes de funcionament intern molt rígides i fanàtiques, que incloïen elements força absorbents i sectaris¹⁰. Entre els devots espanyols gairebé no n'hi havia cap de casat i la seva ocupació fonamental era la distribució de literatura de manera intensiva amb l'objecte de recollir els fons necessaris per desenvolupar el Moviment a la península. Entre els anys 1985 i 86 van produir-se molts enllaços matrimonials, la qual cosa suposà una menor dedicació a la prèdica en favor d'un major aprofundiment en la vida comunitària a nivell de creació de famílies.

La propietat, ubicada en plena Alcàrria, té un total de 308 hectàrees de terreny i és

⁹ Qualsevol preparació d'aliments que s'ofereix a les deïtats rep el nom de *prasada*, literalment, misericòrdia. L'aliment procedent de l'ofrena directa a Krisna s'anomena *Maha-prasada* (gran misericòrdia).

¹⁰ Textualment d'un informant Hare Krisna: "En aquella època hi havia molta ansietat. Era una cosa que estava fora de mi puesto i això em va xocar bastant. Erem una secta...la finalitat era la mateixa i era igual de bona ¿no?, ara, com es portaven moltes coses...realment estaven fora de lloc. Ara, Krisna ha fet els arreglos i tot s'ha precipitat per una altra forma, no aquí sinó a altres puestos també, i ha posat les coses al seu puesto. Però que...havia una adoració absurda, una cosa sentimental, una cosa sense aquest...sense filosofia i sense... simplement per la presència d'un senyor (Bhagavan) i que arrastrava a les persones. Ara, estem a l'altre extrem". (T., 31-I-93).

Aquests primers temps, seguint els comentaris d'alguns informants, s'haurien caracteritzat pels ritmes vitals frenètics, una pràctica espiritual gairebé compulsiva i una sistematització i regulació molt estricta de totes les activitats. Aquest tipus de comportament s'associa a l'eclosió entusiasta i ambiciosa del Moviment i al fanatisme dels seus líders, factors que van portar a cometre "molts errors que encara es paguen a nivell d'imatge exterior", tot i el major aperturisme social existent.

travessada en diagonal per les aigües del riu Tajuña. Els edificis principals ocupen el centre de l'extensió i alberguen el temple, les habitacions de devots i devotes en celibat separadament, la cuina, la biblioteca i la resta de dependències comunitàries. Les cases dels devots casats s'estenen properes al voltant d'aquest nucli.

La base general de l'economia Hare Krisna són les donacions, que provenen de quatre punts: la congregació, que col·labora sobretot per a l'execució de projectes específics, la comunitat hindú, els membres que treballen en algun negoci propi, habitualment centrat en el comerç d'articles procedents de l'Índia, i els equips de distribució de llibres. D'altra banda, les unitats familiars instal·lades a la granja tenen relativa autonomia econòmica. Entre aquestes, n'hi ha que estan molt dedicades al desenvolupament del "projecte" del temple en tots els seus aspectes, i aquest, en reciprocitat, els ofereix un habitatge i també alimentació en cas que ho desitgin. Però les despeses pròpies solen cobrir-les amb algun petit negoci particular que fins i tot els permet en ocasions aportar alguna quantitat mensual al temple. En aquest sentit, es diu que la contribució de les famílies que viuen i treballen permanentment fora de l'àmbit comunitari no acostuma a ser mai tan sòlida com aquesta.

L'estratègia econòmica principal de la granja, agrícola-ramadera, s'orienta a potenciar l'autosuficiència, que ja s'ha aconseguit en cereals i vol fer-se extensible a la resta de productes bàsics per a l'alimentació (estrictament lacto-vegetariana). Es disposa d'un total de vint-i-cinc hectàrees de terreny cultivat entre regadiu i secà, fragmentat en vint-i-sis parcel·les de diferent grandària situades a banda i banda del riu. El servei de tasques agrícoles i ramaderes s'organitza en el marc del departament "agro-vaques", constituït per un petit grup de devots amb dedicació plena. En els períodes que requereixen més força de treball comencen les labors comunitàries, en les quals participen la majoria dels membres de la granja, a excepció d'aquells que estan realitzant serveis imprescindibles. El temps invertit en tasques agrícoles i ramaderes és aproximadament d'unes set hores diàries, si bé l'horari es flexibilitza en funció de les necessitats del cicle de producció-recol·lecció. El sistema d'agricultura seguit és el biològic o ecològic; d'acord amb la filosofia "la terra és la nostra mare natural" es prescindeix de l'ús d'insecticides i productes químics per a l'adob. Tanmateix, s'efectua un sistema rotatiu de guaret o alternança productiva anyal amb l'objecte de regenerar la terra. L'horta produeix tot l'any gràcies a l'adob natural que proporciona les vaques, i els camps de cultiu, en la seva època de descans serveixen de pastura al bestiar, que al mateix temps prepara el terreny per a l'any següent. En l'actualitat el ramat és de vint animals, vuit bous i dotze vaques.

Si la mà d'obra masculina és la que predomina en el sector agrari i ramader, en el marc més general de la divisió sexual del treball, cal dir que se segueix la distinció més tradicional de rols assignats a cada gènere. Així, les dones s'encarreguen bàsicament de les tasques domèstiques, de l'atenció dels infants, de feines de costura, confecció de collarets de flors, etc., mentre que els homes ho fan de les de tipus organitzatiu, intel·lectual i que requereixen l'aplicació de força física.

La gestió financera va a càrrec del president, que junt a dos líders de cada departament i petits comitès de treball, unifica criteris per a la presa de decisions ja sigui en el Consell de temple o de forma autònoma. En conjunt, l'administració dels fons s'organitza segons uns pressupostos elaborats partint dels ingressos propis i la quantitat de donacions exteriors.

Fins aquí la quotidianitat i l'economia. Entrem ara en el camp de l'organització interna. La composició familiar Hare Krisna és de tipus nuclear i la terminologia de parentiu, es correspon amb l'ús occidental més generalitzat. Amb l'objecte que l'atmosfera espiritual de la comunitat es mantingui, s'exigeix el compliment estricte de la normativa relativa al contacte físic i verbal entre ambdós sexes, doncs s'entén que la conversa informal o mundana tendeix a degenerar en actituds poc recomanables espiritualment. La finalitat de la relació de festeig i del matrimoni formalitzat, segons la línia filosòfica del grup, no ha de centrar-se en la intimitat dels contactes sinó en el vessant espiritualista i a aconseguir una desafecció recíproca entre els membres de la parella. En aquest sentit, la vida conjugal implica un contacte que si no és molt vigilat pels mateixos casats pot

conduir a una "caiguda", la qual, malgrat expressar-se en diferents modalitats, convergeix en el fet de tenir relació sexual fora dels principis religiosos. Així mateix, la sacralització de la unió matrimonial fa que regulativament no es permeti ni la separació ni el divorci; si la parella entra en desavenença, es permet una separació pel temps que els seus membres creguin oportú i perquè observin la possibilitat de reconciliar-se, però en cap cas es poden tornar a casar amb un/a altre/a devot/a.

Pel que fa a l'educació infantil, l'Associació ja fa temps que està efectuant gestions legals per poder crear la seva pròpia escola (*Guru-Kula*). El sistema educatiu a implantar intenta, d'una banda, seguir les directrius vèdiques, que combinen l'ensenyament de matèries acadèmiques amb el cultiu espiritual i, d'una altra, instituir la convivència permanent mestre-deixeble. En l'actualitat, la majoria de nens són enviats a l'escola pública local amb totes les contradiccions ideològiques/formatives i pràctiques que això suposa. És una opció que no satisfà als membres de la comunitat però, de moment, esdevé la més viable. L'altra possibilitat, molt més complexa i adoptada només per uns pocs, és costejar l'educació dels infants a l'Índia.

Quant a l'aspecte mèdico-sanitari, el referent ideal és el sistema de curació *Aiurvèdic*, el concepte bàsic del qual és la capacitat de l'individu per l'autocuració¹¹. Però donada la manca d'especialització en aquesta ciència fora de l'Índia, el grup es decanta en general vers la medicina natural, si bé no hi ha una recomanació explícita i obligatòria d'utilitzar-la com a alternativa a la convencional. La decisió és una qüestió essencialment individual i està en funció de les circumstàncies de salut en què la persona es trobi.

Finalment, i per fer esment d'alguns temes puntuals relatius a elements físics externs, els homes es vesteixen amb el característic *dhori* hindú o tela àmplia adaptada a la part inferior del cos i la *kurti*, peça usada a manera de camisa, essent ambdues del color que correspon a l'estat espiritual del devot; les dones, per la seva banda, ho fan amb l'anomenat *sari* o vestit de colors llarg que s'acompanya d'una manteleta per cobrir el cap. Els membres masculins s'afeiten el cap com a mostra de renúncia, deixant-se una cua (*sikha*) a la part posterior que simbolitza el caràcter personalista en la concepció de Déu segons la filosofia del grup. A més, devots i devotes marquen els seus fronts amb un senyal de fang (*tilaka*) indicant que el cos és un temple de Krisna.

5. Iniciació: adoctrinament i conversió

La persona que arriba a la comunitat, ja sigui perquè està específicament interessada a conèixer la filosofia i creences del grup, per simple curiositat després d'haver rebut el convit d'algun devot o per qualsevol altre motiu (repòs, retir espiritual, desintoxicació¹² etc.) no rep en principi cap impediment per estar-s'hi un període de temps, determinat o no. Això s'emmarca dins

¹¹ A mode introductori vegeu, per exemple, Vasant Lad (1991).

¹² Alguns individus acudeixen a la granja amb l'objecte explícit d'eliminar la seva addicció a l'alcohol o a la droga, motiu que la forma de vida ascètica i naturalista del grup i la rigorosa disciplina del seu programa espiritual pot representar una gran ajuda a l'evitació definitiva d'aquestes substàncies. Encara que l'interès espiritual sigui secundari o inexistent en un principi, el procés socio-religiós pot instal·lar-se de forma permanent a la vida de l'afectat en cas que possibiliti el guariment; de fet, algun informant reconeix que hi ha exemples de persones "totalmente deshauciadas cuando llegaron" que són ara "los mejores devotos" i estan "muy avanzados espiritualmente". De totes maneres, sembla que majoritàriament el problema només té solució si la persona està decidida a renunciar per complet als productes tòxics i a omrir-se als imperatius normatiu-pràctics de la comunitat, centrats en la vida contemplativa i la negació sistemàtica de les actituds materialistes i consumistes occidentals. El fet d'abandonar la comunitat sovint significarà recaure i quedar-s'hi repereix un esforç constant al qual no tothom està disposat. En poques paraules: el desig real ha de predominar sobre el pragmatisme.

la lògica general que l'hospitalitat és un pilar bàsic del pensament Hare Krisna i respon també a una necessitat concreta: la incorporació de nous membres. En el cas que aquesta persona no estigui costejant el sojorn, ha de participar de forma activa en les cerimònies i activitats que es desenvolupen a la granja, sempre que -segons l'autoritat instituïda- mostri tenir una sèrie de valors humans mínims i sentit de la responsabilitat en els seus actes¹³. Aquesta participació ha d'implicar l'amotllament progressiu a la forma de vida del col·lectiu, tant a nivell de ritme vital (horari, alimentació,...) com de serveis i consumació del programa espiritual. Es considera una "fase d'entrenament" i és observada amb atenció, sent la demostració efectiva de respecte i interès l'aspecte més valorat.

Paralelament, si ho creu convenient per completar la seva experiència en la dinàmica comunitària, l'individu pot començar un curs d'iniciació al *Bhakti-yoga*, que consisteix en l'ensenyança teòrica dels punts claus de la filosofia vèdica i la seva aplicació en la pràctica devocional diària. Aquest curs té una durada de tres mesos, després dels quals es potencia una formació més individualitzada mitjançant l'estudi dels textos sagrats principals. En tot aquest temps, en definitiva, la persona ha rebut una informació específica i ha experimentat els efectes d'un programa espiritual; a partir d'aquí, se suposa que està en condicions d'analitzar la situació i decidir si vol continuar el procés amb l'objecte d'integrar-se al grup o abandonar¹⁴.

A l'individu que decideix seguir i preparar-se per a la iniciació se'l denomina *bhakta* -si és home- o *bhaktin* -si és dona-. Durant aquest període s'exigeix al neòfit el seguiment estricte del programa espiritual i la satisfacció d'un nombre fix de serveis a la comunitat. Es contemplen les seves qualitats i defectes, i a excepció que mostri algun tipus de problemàtica personal o relacional, no es posa cap impediment a la integració. Això sí, és creu del tot imprescindible valorar la constància i estabilitat en la pràctica espiritual i avaluar l'avançada en el coneixement filosòfic.

Sol passar com a mínim un any de preparació abans que l'estudiant cèlibe obtingui la primera iniciació. Durant aquest any ha d'haver cantat setze rondes diàries de *japa*, seguit amb fermesa els principis regulatius i demostrat una dedicació estable. Una vegada ha escollit mestre i el president de temple ha donat el vist-i-plau a la iniciació tot enviant al guru les recomanacions adients, cal que passi un examen escrit on testifiqui que disposa d'un coneixement teòric bàsic. Per últim, el mestre espiritual, si està d'acord en acceptar-lo com a deixeble, li donarà un nom. Després d'un altre lapse de temps variable, normalment de dos o tres anys, i també prèvia recomanació del president de temple, el devot prendrà la segona iniciació en una elaborada cerimònia de foc. Aquesta no implica canvi de nom, reafirma el compromís de la primera iniciació, indica l'accés a l'orde de renúncia i confereix accés a l'adoració de les deïtats. En el procés simbòlic-ritual el mestre lliura al deixeble el cordó brahmínic i un mantra específic que s'ha de recitar en silenci i plena concentració tres vegades al dia.

¹³ Altrament, l'estada a la granja com a "convidat" no implica un règim de participació rigorós i normalitzat, si bé el més freqüent és que la persona, per ètica i convivència, procuri adaptar-se el més possible als paràmetres socio-religiosos de la comunitat.

¹⁴ Textualment d'un informant Hare Krisna: "una vez esa persona ha recibido una información, a lo mejor eso le lleva a plantearse cosas que no se había planteado o se las planteaba en un pasado muy lejano y de una manera...sin mucha profundidad, y eso ya le puede hacer pues que esa persona...que digamos su corazón se abra a la vida espiritual (...) Es una experiencia que le queda igual para el resto de su vida, aunque no la practique porque le cuesta seguir esos principios. Yo estoy seguro que en la mayoría de los casos les marca y se quedan con una impresión positiva, la mayoría. Pero la mayoría no se quedan, lo cual demuestra que de lavado de cerebro no, que es una elección propia del individuo, simplemente". (H., 22-X-92).

6. Relacions amb altres institucions socials

El desenvolupament del present apartat s'ha de centrar al voltant de la ja apuntada dicotomia estructurant de la cosmologia Hare Krisna: espiritualitat vs materialisme. Es a partir d'aquesta que es construeix la identitat dels membres de l'Associació i s'organitzen els sistemes de relacions amb altres instàncies socials. Ser devot acredita pertànyer a una categoria perfectament definida i molt elevada, per contraposició al referent materialista predominant a Occident i amb el qual s'està en total desacord. El marc espiritualista constitueix el "nosaltres" que implica una radical distinció respecte a "ells", "els altres" o "la resta", i indica tant fraternitat de vida i objectius com el fet d'estar en possessió d'un "saber absolut" al qual no tothom té el privilegi d'accedir. Aquest exclusivisme simbòlic i ideològic determina la configuració de les relacions individuals i institucionals del Moviment, en el sentit que proporciona una base identitària consistent i unívoca que difícilment es veu alterada per circumstàncies externes al grup, sempre situades en un plànol de transcendència inferior i, per tant, només parcialment dignes de consideració pel que fa als seus missatges i processos interactius.

Però la tendència "totalitzant" i conseqüent delimitació d'un "món social" diferencial o *in-group*, no estaria aquí tan representada per condicions de tipus físic, és a dir: "pels obstacles que s'oposen a la interacció social amb l'exterior i l'èxode dels membres, i que solen adquirir forma material: portes tancades, alts murs, filferro de pues, penya-segats, rius, boscos o pantans" (Goffman, 1988:17-18) com per "la naturalesa mateixa de l'estatus i els privilegis" (Coser, 1978:15) d'aquests membres. En aquest sentit, la institució "concentraria l'adhesió de tots els seus membres, o de part dels seus membres, en un estatus general i llurs respectives relacions fonamentals de paper. Exclòs de tota relació competitiva, i sense bases externes on fundar la seva identitat social, aquest grup selecte d'ocupant d'estatus fundaria la seva identitat en l'univers simbòlic d'un limitat conjunt de papers" (Coser, Op. cit., 17).

Un dels detonants i també efectes de la situació acabada de plantejar seria la debilitació de vincles anteriors a l'ingrés en el grup i l'alternació de la xarxa social dels individus-membres. Però en el cas dels Hare Krisna, aquesta modificació relacional no estaria motivada per l'impuls de mecanismes de pressió coercitiva o per l'impediment normatiu de contacte amb altres institucions o sectors societals. L'esmentada dissonància simbòlico-ideològica respecte a l'*out-group* tindria el seu origen en factors previs de "no coincidència amb el món" i/o de "buscar quelcom més", i es consolidaria progressivament en el decurs de la iniciació i del desenvolupament devocional com a resultat d'un procés acumulatiu d'identificació i construcció identitària. Una vegada es produeix la definitiva conversió religiosa, tal dissonància adquireix ple sentit en el marc d'un trasvassament cultural i filosòfic de tipus estructural que repercuteix sobre tots els rols i actituds de l'individu.

Per tot això, en l'àmbit de les experiències personals, hauríem de parlar d'una complexa suma de factors vitals emmarcats en una conjuntura sociològica determinada (la derivada, pel que fa als devots de Krisna ja establitzats al Moviment, del fenomen contracultural de la dècada dels setanta¹⁵) i que estarien en relació amb una manca generalitzada de *feeling* respecte als models d'identificació dominants a partir dels quals l'individu informa i conforma la seva identitat. Això facilitarà que, en la majoria dels casos, es trobin explicacions efectives en una mena de "totalisme integrador" marcadament d'una frontera simbòlica respecte al context occidental (projectada inicialment a nivell cognitiu en forma d'armadura d'autoprotecció/reafirmació) que funciona de plataforma

¹⁵ Textualment d'un informant Hare Krisna: "En la primera època venia mucha gente de esta...bohemia, que tomaba drogas, que iban por las ramblas de Barcelona y que se acercaban; de ahí salieron algunos muy buenos que están todavía, que entonces se hicieron o por la moda o por lo que fuera, que luego cada uno dentro de sí tenía su búsqueda (...) Había mucho movimiento, supongo que también por la cosa de la época. En esa época había gente que viajaba de aquí para allá, gente bohemia (...) Ahora no hay tanta gente como antes que venían y se unían; ahora la criba que tenemos es más cerrada, que sean pocos pero si permanecen..." (H., 10-VII-92).

d'expressió adequada a "identitats latents" fonamentades en la recerca introspectiva i existencialista¹⁶. Aquestes identitats, explotarien en trobar tal plataforma per estar-hi sintèticament i globalment encaixades.

Així, la progressiva desvinculació dels membres de part de la seva antiga xarxa social s'ha d'entendre en el context de la resocialització o reenculturació en uns paràmetres valoratius i comportamentals totalment diferents, i que només és possible si parteix d'un *desig real de canvi ontològic* per part d'aquells que l'experimenten. Són les noves orientacions cognitives producte de l'entrenament i l'aprenentatge voluntari les que proporcionen una "visió del món" i unes pautes d'actuació que per la seva pròpia lògica intrínseca impliquen un allunyament de la vida social general, amb la qual deixen d'existir punts de connexió estructurals però es mantenen connexions necessàries i/o inevitables. Així, les relacions amb altres institucions socials (religioses, estatals, familiars, etc.) queden restringides a qüestions essencialment pràctiques. Això és, aquelles que afecten de forma directa l'organigrama operatiu intern de l'associació en allò tocant a estratègies econòmiques i productives (el grup té contacte amb un monestir catòlic proper i amb agricultors veïns), a aspectes de tipus administratiu/legislatiu que condicionen la gestió de les comunitats o dels seus diferents projectes infraestructurals (com ara la creació d'una escola pròpia), a participació en trobades entre diferents col·lectius religiosos o d'orientació naturista, a situacions de tracte amb les famílies pel que fa a la incorporació de nous membres i comunicació amb ells, etc. En relació amb això últim cal afegir, a més, que el coneixement universalista adquirit a la institució, en permetre "explicar" i "comprendre" en la seva totalitat no sols el comportament propi (amb l'estabilització emocional que això suposa) sinó també el dels "altres" (no devots), ajuda, en molts casos, a equilibrar o millorar relacions socio-familiars abans desnormalitzades¹⁷.

En aquest context, els devots que ho desitgen poden efectuar visites periòdiques als pares o familiars, contactar amb persones que no pertanyen al grup per aspectes de tipus jurídic, per motiu de transaccions econòmiques, de serveis d'infraestructura, o simplement per divulgació doctrinal. S'interessen pels temes socials que facin referència a l'Associació i procuren estar mínimament informats dels assumptes "materialistes" de caire general. Tot i amb això, s'entén que el distanciament respecte a les "coses mundanes" no només facilita la concentració en el vessant espiritual sinó que és el seu principal requisit.

Les famílies que no viuen als temples tenen precisament més dificultats per mantenir l'atmosfera idònia d'espiritualitat, ja que les condicions socials, familiars i laborals en què estan immerses incrementen la "sociabilitat materialista" i, amb aquesta, les esmentades qüestions pràctiques. En conjunt, les xarxes de relacions dels devots casats que fan "vida social" i dels membres de la congregació, en la mesura que concentren més coactors de paper aliens a l'Associació, adquireixen unes connotacions totalment diferents a les dels devots que fan "vida monàstica", i s'organitzen d'acord amb l'ambivalència material i espiritual de compromisos.

Però en qualsevol cas, a Brihuega, la comunitat espiritual és la metàfora de la casa i la família, i a nivell de relacions locals, la frontera simbòlica "intermons" es manifesta en el manteniment d'un cert estranyament granja Hare Krisna-poble. La possible "contaminació ideològica-social" recíproca és percebuda com a no gens rendible per cap d'ambdues parts.

¹⁶ En aquest sentit, el Gita preveu: "Uno no debe ser considerado un ser humano perfecto a menos que despierte a la posición de examinar su sufrimiento (...) Aquellos que comienzan a inquirir porqué sufren, o de dónde vinieron y adónde irán después de la muerte, son los estudiantes idóneos para comprender el Bhagavad-Gita". (*Bhagavad-Gita*, 1978:10).

¹⁷ Un informant explica: "la relación con tus familiares mejora. Ahora están encantados conmigo. A mí antes me echaban de casa. Tu no robas, no haces daño, eres amistoso con todos, tu carácter mejora... Antes yo era uraño, en asf... ¡sí!, ¡no!, ¡me interesa!... Igual de la ira, cuando me interesaba algo era un poquito dulce, cuando me decían "haz algo" me ponía muy enfadado. Ahora no, saben que pueden contar conmigo para lo que sea que no pasa nada". (G., 14-II-92).

1. Conclusions

Des de l'estadi d'investigació on em trobo, interpreto que l'adhesió al Moviment Hare Krisna té un caràcter voluntari, si bé en l'adscripció de nous membres funcionen recomanacions a partir de xarxes d'amistat de conèixer amb el grup i experimentar una vida espiritualitzada, en especial si en l'individu predomina la problemàtica i el desencís social¹⁸. Això remet a les dues cares de la moneda esmentades més amunt (i no exclusives dels col·lectius no legitimats): la voluntat de predicar i ajuda al pròxim d'una banda, i la necessitat d'incorporació de fidels per a la reproducció i desenvolupament de la institució, d'una altra. De totes maneres, l'opció definitiva és personal i el tema central està, repetim, en el desig de canvi ontològic latent en l'individu i que busca formes concretes d'expressió.

En aquest procés, sovinteja una experiència mística inicial bastant intensa o si més no reconfortant en sentir i cantar el *Maha-mantra* Hare Krisna, i també una sensació d'aprenentatge progressiu i continuat en la direcció adequada des del moment en què es decideix la integració. L'"entrenament"¹⁹ sincer i decidit en la vida espiritual amb predomini de l'esforç personal i l'ansia de superació són elements determinants pel que fa a l'adhesió i posterior permanència estable en el Moviment Hare Krisna²⁰.

D'altra banda, els factors externs de motivació (ritmes musicals i ornamentació de les imatges sagrades fonamentalment), tal com són percebuts pels devots i aquí s'interpreten, tenen una funció complementària, és a dir, actuen de reforç per als novics en el "despertar" consciència de Krisna o manifestar aquell desig latent de transformació. Un desig que sembla tenir el seu origen, com assenyalava Andrés Tornos, en la recerca interior d'una "autotranscendència" emergida de "la tendència dels individus a buscar significats per si mateixos, a trobar formes de relació i comunicació humana satisfactòries i a sentir el plaer d'allò nou i misteriós" (Tornos, 1989-90:36); tot, en un context on les imatges d'identitat desitjades es materialitzarien o explicarien per complet, possibilitant així un reequilibrament global de la persona²¹.

¹⁸ L'habitució progressiva a nous ritmes bio-psico-socials en el marc d'un procés global de socialització/reenculturació, tendirà a atenuar aquests factors i facilitarà la percepció d'objectius concrets, l'adquisició de mestria de l'ordre, organització i responsabilitats, i l'afany de superació personal en un àmbit comunitari caracteritzat per la completa harmonia relacional. L'assessorament i suport per part dels considerats més avançats espiritualment jugarà un paper molt important en aquest sentit; el neòfit, una vegada iniciat i convertit en devot, tindrà en la figura del mestre espiritual el seu constant guiatge personal.

¹⁹ El terme "entrenament" ha estat una manera de conceptualitzar el procés de formació espiritual per part d'algun dels informants, que vindria a coincidir amb la noció d'aprenentatge de rol.

²⁰ Un informant Hare Krisna, respecte al tema de la pressió coercitiva i el "rentat de cervell", argumenta: "N'hi ha qui veu un poc innocent per creure's estes coses, penso jo, en el sentit de què un procés espiritual que exigeix tant de tu mateix...ojalà fora veritat, així la vida espiritual no nos costaria res, seria coser i cantar, i quan te'n mors, pues te'n vas a món espiritual i ja està, amb el cervell ben rentat. Clar, quan tu ja comences un procés des del primer dia, que t'has d'alçar a les quatre, tens de cantar les rondes, que coste una barbaritat, sobre tot al principi. Al principi jo me'n recordo que m'esforçava una barbaritat i després sempre tens desitjos, desitjos sexuals...tens que lluitar contra tot...un poc hasta que estas més o menys situat i veus que clar, ahí no es tracta de rentat de cervell, des del primer moment això ho veus. Obviament l'esforç l'has de posar tu, si no vols posar-lo pues te'n vas". (T., 31-I-93).

Un altre, després d'opinar que hi ha multiplicitat d'instàncies i processos socials que s'orienten a "rentar el cervell" dels individus, continua: "...o dando otro enfoque al tema: si estamos lavando, ¿qué es lo que lavamos?: lavamos la envidia, la codicia, la lujuria, la ira...del corazón de la gente; eso no es malo para la sociedad". (H., 22-X-92).

²¹ Textualment d'un informant Hare Krisna: "Hi ha una cosa molt forta quan una persona es fa devot i això es percep des del primer moment, que és que de repent trobes l'explicació de tot allò que estaves buscant i que pensaves que no ho trobaries mai. De repent trobes resposta a tot allò que volies saber i que pensaves que no hi havia resposta. Perquè arriba un moment que penses que no hi ha resposta (...) Aquesta resposta mental o intel·lectual et dona una tranquil·litat

Des de la metàfora i a mode d'hipòtesi, podríem parlar d'identitats diverses però amb components constitutius força afins, que, zelosament desats al primari i inalienable "calaix" de la pròpia personalitat, simbolitzen, a nivell d'experiència, tant una confusió normativa permanent (o anomia privada) com una insuficiència essencialista que tendeix a saturar, donat l'esgotament de recursos socials (o d'oferta d'aquests) per satisfer-la. Aquest "calaix", que només espera obrir-se a qui vulgui mirar al seu interior i atendre el seu contingut, s'obrirà de bat a bat a una institució que "escollarà la seva veu, li dirà allò que vol sentir i li proporcionarà tot el que vol palpar". L'obtenció d'una resposta teista-existencialista global cobrirà tota una sèrie d'aspectes vitals on hi havia una virtual "deficiència"²², tot garantint una estructura intel·lectual sòlida a partir de la qual la immediata pràctica individual té una explicació completa i sense fissures²³. Tals "deficiències", que quedarien esmenades de forma ajustada gràcies a l'aplicació estricta i sistematitzada de plantejaments filosòfico-pràctics adequats o encaixats a cadascuna d'elles, d'una manera molt general, serien: desubicació social (falta de *feeling* respecte a valors i objectius dominants i a les pautes conductuals objectivades socialment); inestabilitat emocional (inseguretat generalitzada i dubtes permanents); manca de relacions humanes plaents (incomunicació, desatenció o incomprensió d'expectatives, falta de suport i absència de models a seguir); indefinició d'objectius concrets i mancança de directrius orientadores (pors constants respecte al futur personal i a les pèrdues o no llogres i, per tant, por a la infelicitat que d'això es deriva); necessitat d'evasió de la realitat (evitació latentment reflexiva i buscadora de "quelcom més"); vida desnormalitzada que provoca el "pensar massa" i la indeterminació permanent, i, en suma, manca de llibertat en el seu sentit més general (producte de la desubicació i insatisfacció social generalitzada). Sintetitzant, tres serien els aspectes bàsics que la institució proporcionaria als seus membres: **coneixement, seguretat i prestigi** (sobretot en el nivell de l'autoestima). Cada un d'aquests es gestaria en el context d'un procés resocialitzador que comporta la interiorització generalitzada de nous hàbits, actituds, normes, creences i valors característics d'una cosmovisió essencialment diferent a l'occidental.

En definitiva, el marc institucional Hare Krisna donaria cos a una dinàmica de canvi

molt gran; una tranquil·litat molt gran i una realització molt gran". (V., 26-XI-92). O d'un altre: "El Movimiento para la Conciencia de Krisna es como un árbol de los deseos, todo lo que puedas desear lo obtienes". (G., 14-11-93).

²² Evidentment, interpretem "deficiència" en tant que posada en relació a una manca d'afinitat individual respecte al conjunt de valors i objectius dominants en els esquemes de la societat occidental. Així, seguint la hipòtesi del "dèficit social" tindríem que: determinats col·lectius socio-religiosos no legitimats, organitzats en grup secundari de relacions, compensarien la debilitació de llaços de grup primari (caracteritzats per l'associació íntima "cara a cara" i la cooperació) restituint-los per mecanismes institucionalitzats basats en el fort compromís individual i estrets vincles de solidaritat. Com a estructura "intersticials" de resocialització i/o reenculturació, aquests col·lectius, tendrien d'alguna manera a "substituir" les "esqueres" deixades per algunes institucions hegemòniques, tradicionalment encarregades del procés socialitzador i sistemes de representació darrera dels quals estan tots i cada un dels codis de valor que la cultura manté. Tal "substitució" es percebria socialment com un perill especial ja que pot implicar la subversió progressiva de valors culturals fonamentals i posaria en marxa diferents processos de consens i control social per frenar el seu desenvolupament.

²³ Un informant ho explica de forma ben precisa: "Con la práctica del proceso de conciencia de Krisna tu vas adquiriendo una percepción de Dios concreta. Sabes, además, que estás situado en un proceso que tiene unos objetivos concretos, no es una cosa que no sabes a donde vas ni nada de eso, si no que sabes que vas a obtener amor puro. No necesitas nada más de satisfacción externa, no necesitas ni drogas, ni tabaco, ni alcohol, ni irte de marcha de vez en cuando (...) a nivel de realización intelectual tu inteligencia está satisfecha, tienes una filosofía que no te falla. A nivel cultural tienes la cultura prácticamente más amplia del planeta" (G., 14-2-93).

existencial individualitzat, però amb variables motivacionals de fons recurrents²⁴, organitzada al voltant dels forts lligams de fraternitat propis de tota comunitat espiritual, i, en principi, ho faria d'una manera força eficaç, ja que la majoria dels seus membres coincideixen a fer una valoració molt positiva de la situació en què es troben i no es plantegen en cap moment un retorn al passat. Però a nivell de percepció social aquesta eficàcia es considera il·legítima, en tant que passa a ser valorada en termes de coerció i control "voraç-reclusiu" envers els individus.

Des de la Psicologia Social ens arriba el concepte de persuasió coercitiva (Rodríguez, 1992), que funcionaria de basament teòric a aquest tipus d'interpretació. Definida com "el ejercicio deliberado de una persona o grupo de recurrir al uso de la fuerza para influir en las actitudes o conductas de otros, con el objeto de alcanzar algún fin preestablecido" (59), es distingeix d'altres formes d'influència en l'aplicació de tècniques de pressió psicològica encaminades a transformar de forma forçada les percepcions, creences i actituds dels individus. Aquestes estratègies, que segons l'autor actuarien en dues direccions fonamentals: a/ augmentant de vulnerabilitat del subjecte, i b/ manipulant-lo a ell i el seu entorn per tal d'implantar-li una nova identitat, es caracteritzarien per l'atemptat que suposen a la llibertat i a la integritat psíquica de la persona.

Rodríguez reconeix que "en buena parte de la persuasión socialmente tolerada, y se sobreentiende que considerada mayoritariamente voluntaria, hay algún grado de coerción" (109) i que molts dels factors a considerar dins les diferents tècniques coactives es poden fer extensibles a altres àmbits socials i organitzatius exempts de definició "sectària" tals com: les denominades institucions totals²⁵ (112), diversos "sistemas de aprendizaje intensivo" (113), "congregaciones religiosas" (121 i 123), "a quienes ostentan el poder en cualquier organización" (127), "creencias y prácticas de las religiones establecidas" (131), "en el proceso de socialización de un individuo" (80), etc. Per aquest motiu, s'entén que el fonament distintiu entre les anomenades sectes coercitives i altres instàncies socials "es pues más una cuestión de grado de aplicación que de tipo de técnicas" (80) i, a efectes analítics, s'assenyala la importància operativa d'establir la frontera entre persuasió coercitiva i persuasió voluntària "en el punto que separa las limitaciones de la libertad toleradas de las inaceptables" (109).

Penso que la importància utilitària d'aquests criteris radica en el fet que han de servir-nos de nivell referencial al tractament rigorós dels elements que intervenen en la construcció de

²⁴ Es evident que els trets exposats no es poden aplicar a tots i cadascun dels devots Hare Krisna, és a dir, no configuren el "retrat robot" independent de l'individu-membre, sinó que, com a producte de la interacció multifactorial, es donen de forma creuada i matisada en segons quins casos. D'altra banda, poden ser perfectament propis de persones que mai s'han sentit atretes per un grup religiós de tals característiques o similars, per la qual cosa, han de ser entesos només en termes relatius.

Però el que sí es vol posar molt en dubte, per aquest cas, són dos factors que apareixen habitualment en el disseny de perfil propiciadors de la dependència a les anomenades "sectes destructives" (Rodríguez, A./ González, S., 1989: 52): "carencia d'un sistema de valors o creences arrelades" i "patir algun tipus de psicopatologia". Aquests són d'entre els elements pels autors, justament els que poden impulsar de forma ràpida connotacions distintives respecte al comú i, en conseqüència, generar processos socials d'estigmatització no sempre justificats.

²⁵ Recordem la classificació de Goffman, E., Op. cit., 18-19: "En primer término hay instituciones erigidas para cuidar de las personas que parecen ser a la vez incapaces e inofensivas: son los hogares para ciegos, ancianos, huérfanos e indigentes. En segundo grupo están las erigidas para cuidar de aquellas personas que, incapaces de cuidarse por sí mismas, constituyen además una amenaza involuntaria para la comunidad; son los hospitales de enfermos infecciosos, los hospitales psiquiátricos y los leprosarios. Un tercer tipo de institución total, organizado para proteger a la comunidad contra quienes constituyen inintencionadamente un peligro para ella, no se propone como finalidad inmediata el bienestar de los reclusos: pertenecen a este tipo las cárceles, los presidios, los campos de trabajo y de concentración. Corresponden a un cuarto grupo ciertas instituciones deliberadamente destinadas al mejor cumplimiento de una tarea de carácter laboral, y que solo se justifican por estos fundamentos instrumentales: los cuarteles, los barcos, las escuelas de internos, los campos de trabajo, diversos tipos de colonias, y las mansiones señoriales desde el punto de vista de los que viven en las dependencias de servicio. Finalmente, hay establecimientos concebidos como refugios del mundo, aunque con frecuencia sirven también para la formación de religiosos: entre ellos las abadías, monasterios, conventos y otros claustros.

diferències valoratives respecte a comportaments socio-institucionals substancialment molt similars o parells. Es a partir d'aquí que podem arribar a comprendre la naturalesa de tals comportaments i les circumstàncies individuals i socials que desencadenen. Difícilment podrem fer-ho -almenys sense perdre certa precisió teòrica- baixant als exemples excessivament estàndards i extrems (es refereixo, seguint la referència de Rodríguez, a grups d'ideologia política radical i a col·lectius religiosos de fanatisme exacerbats), ni tampoc recolzant el nucli del treball empíric en la reproducció exclusiva de fonts orals també bastant estàndards i extrems (ja sigui en excés crític per procedir a persones que han abandonat els models d'estudi o en excés acrític per venir dels qui estan vinculats aferrissadament). Considerem que el salt qualitatiu és massa important i que reconduïx a la confusió inicial, ja que la percepció social respecte al fenomen "secta destructiva" no acostuma a reduir-se a aquests exemples. A més, tornen a sorgir interrogants tals com: què passa amb les "sectes" que són anomenades així en to desqualificador però que no són paradigmes de coerció (o de destrucció)?; i amb la resta de col·lectius que no reben aquest nom però utilitzen estratègies de coacció?; és que només serien intolerades com a tals aquelles definides així des de l'ordre establert (amb institucions religioses incloses)?; i encara: quines són i com s'expressen les limitacions de llibertat imposades per aquest ordre a nivell d'imatges socials, per tal d'establir la tolerància i l'intolerància dels col·lectius que, al seu torn, limiten llibertats individuals?

Totes aquestes i moltes altres són qüestions importants que cal intentar resoldre, ja que la fragmentació explicativa dels fenòmens pot alimentar grups d'interès i traduir-se pel que fa a l'opinió pública en reduccionismes que associen "tot col·lectiu minoritari no establert" amb "tot persuasió coercitiva o destructiva", i també en incongruències convencionalistes del tipus: "la persuasió coercitiva n'hi ha arreu i és molt variada, tant que hom pot assumir-la i fins i tot arribar a comprendre-la. Però, això sí, n'hi ha una que és rotundament inacceptable: la que ningú accepta com la inacceptable socialment".

Per això, sense pretendre posar en dubte l'existència de tècniques de pressió coercitiva i el fet que determinades instàncies socials i confessions religioses les utilitzin de forma deliberada i sistemàtica, des d'aquí es recalca la necessitat de contextualitzar la persuasió coercitiva en un marc més ampli, que es correspongui, com hem vist, a la seva amplitud social.

En primer lloc, considerant aquells "absolutos que guardan ínfimo grado de certeza" a la "Psicología Social" (66) de T. Robbins i D. Anthony (1980): a/ que la transformació radical de la personalitat o de la identitat pot ser producte d'una autèntica conversió; b/ que la submissió a un líder, l'adhesió cega a una doctrina o el sotmetiment de la voluntat intel·lectual poden ser simplement accions voluntàries (i fins i tot, en alguns casos, percebudes a consciència com una forma d'alliberament). D'altra banda, per què tot canvi en la personalitat o en les actituds ha de ser necessàriament induït de forma artificial i coactiva des de l'exterior? Per què es descarta l'oposició voluntativa? Es descarten així tots els impulsos vocacionals?; c/ que el sotmetiment a tècniques de pressió coercitiva no sempre implica que les actituds i conductes siguin iniciades i mantingudes involuntàriament. L'experiència i el compromís poden evolucionar vers una plena voluntarietat; d/ que sovint només una minoria dels sotmesos a persuasions coercitives típicament "dures" i "manifestes" tendeix a "suportar-les" de forma constant instal·lant-les a la seva vida. Cal tenir en compte la gran quantitat de desercions entre els convertits, així com valorar les seves opinions respecte als processos coactius que han viscut conjuntament amb les dels hipotètics "esclaus mentals" d'aquests processos; e/ que l'autèntica experiència espiritual i el compromís ideològic poden ser només personals i no estar mediatitzats per reforços socials. Podríem afegir encara que si existís prèviament o posteriorment tal mediatització, aquesta pot ser assumida i compresa de forma voluntària, fins i tot amb l'objecte d'evitar angoixes cognitives personals i/o espirituals. I el sentit religiós, per exemple, els vots d'obediència a l'estructura institucional mediatitzaria i l'"autenticitat primària".

En segon lloc, i com ja hem apuntat abans, cal observar no solament la verificació de les estratègies coercitives en contextos definits com a "sectaris", sinó tenir en compte la multiplici-

d'àmbits i estaments on semblen manifestar-se amb major o menor intensitat i perseverància. Però procedint amb molt rigor empíric sobre la "qüestió de grau" i llur relativisme sòcio-estructural. Això és, analitzant quin paper juguen certes instàncies socials i institucionals que poden utilitzar "tambien en alguna medida tales técnicas" (80) en la projecció d'imatges i estereotips derivats en prejudicis que modifiquen "el grau de la qüestió" i amb aquesta, les interpretacions en general.

En tercer lloc, catalitzant la variació dels processos de legitimació partint de les circumstàncies sòcio-històriques, els mecanismes d'interacció social i institucional, i els sistemes d'interès i de poder. En aquest sentit, caldria veure: a/ com incideix la tradició pel que fa a susceptibilitzar els "fets objectius" d'oposar-se l'individu coactivament mitjançant el procés socialitzador; b/ com, a partir d'aquí, al món institucional se li fan necessàries maneres de ser explicat i justificat socialment i també l'elaboració de diferents organismes que executin el control social per supervisar i corregir les desviacions respecte a les normes establertes (Berger, P./Luckmann, Th., 1988); i encara, de forma més precisa, c/ les diferents significacions que l'activitat humana genera sobre un mateix fenomen o institució.

Englobant aquests temes des d'una perspectiva "històrico-culturista", tenim que: les interaccions comunicatives (simbòliques) han de ser analitzades per descobrir les contradiccions socials i les relacions de poder que s'amaguen en els significats de tals interaccions. Cal observar les condicions socials en què té lloc la comunicació, ja que la constitució de símbols i llur conceptualització reflecteix sempre el caràcter de les relacions de poder en una formació social, així com una tradició cultural històricament compartida. Des d'aquest enfocament, els fets i significats d'una acció estan configurats per la tradició cultural i per allò que aquesta considera possible (Ulin, R., 1990). A partir d'aquí, i pel que fa al tema que ens ocupa, poden estudiar-se fenòmens tals com l'orientació individual "desviada" cap a un marc de representacions "desviat" (la secta en aquest cas) i la resposta de la societat respecte a tal conducta en funció del ventall d'opcions de què disposa.

En quart lloc, en el context interpretatiu que les expectatives i pràctiques que es prenen com a representatives de tota la vida social en realitat són parcials, limitades i disposades amb vista a la legitimació de l'ordre existent, entrariem en el camp analític de la reacció social i, més concretament, en l'examen de com els interessos i l'autoritat apliquen i mantenen un cos normatiu que intervé directament en la formació dels significats socials dels actes i la seva qualitat. Segons Taylor, Walton i Young (1990:186): "Entonces puede verse claramente que el resultado -la concepción cotidiana de lo que está bien, el mundo de sentido común en el que viven los normales y los desviados- ha sido condicionado por las arraigadas posiciones de poder y el interés". Enllaçant amb això, convenim amb L. Tylor y H. Graham (1972) que: "sólo determinadas creencias servirán de sostén a determinados sistemas sociales (...) si bien una acción puede describirse de cualquier manera, sólo algunas descripciones o motivos sostendrán permanentemente una acción (...). Si el motivo es una forma de concebir la acción social, de hacerla inteligible, entonces hay ciertas instituciones que favorecen determinadas concepciones que niegan motivos a otras, basándose en que sus acciones no reúnen los requisitos de procedimientos que justifican la asignación de un motivo y la aplicación de palabras como "deliberado" para calificar el comportamiento de un individuo" (Cfr. Tylor..., Op. cit., 224).

Una vegada plantejades aquestes consideracions de contingut, per acabar, tornem al cas concret que ens ha ocupat a l'article.

En un règim de vida monàstic, ja sigui legitimat o no (cas Hare Krisna), i definit per L. Coser com un espai on els monjos "s'aparten del món en una recerca contemplativa de la santedat per disciplinar i sotmetre la seva naturalesa rebel i refrenar els seus impulsos egoistes i, en comunió amb virtuoses religiosos ungits pel mateix ideal, s'humilien i se sotmeten a les experiències de la col·lectivitat" (Coser, Op. cit., 115), els principis espirituals impliquen per si mateixos una renúncia explícita a les denominades "formes d'existència mundana". En aquest context, la base del control que la institució projecta i exerceix sobre els seus membres passa per refusar qualsevol

conducta relativa a l'incompliment deliberat i reiterat de la normativa comunitària que, per la seva naturalesa, posi en perill l'ordre intern establert. Així, la comunitat no faria més que aplicar dins el seu "recinte espiritualista", i a escala "microsocial", mecanismes de control pre-establerts des del sistema religiós institucionalitzat global on s'insereix, el qual, al seu torn, roman impregnat per l'estructura conceptual cultural més general que li dona significat simbòlic. Altrament, el comportament religiós de tipus congregacional se centraria més al voltant d'una mena d'"autocontrol" o de responsabilitat personal en coherència amb les creences i la institució que les representa.

En aquests nivells d'anàlisi, la renúncia a les directrius socials marcades des dels canals primaris de socialització i, amb aquesta, a la cosmovisió occidental en el seu sentit més general, per accedir a una institució que simbolitza un altre context sòcio-cultural i una cosmovisió essencialment diferent a la d'orientació, plantejaria una problemàtica especialment greu des del punt de vista religiós i sociològic. L'acció de travessament ideològic-valoratiu per conversió espiritual implica en aquest cas una "desviació" radical i polar respecte al que ha estat definit com el "camí recte". I és per això que el sistema religiós establert i l'organització polític-civil, executors històrics del control social, estigmatitzaran aquest tipus de conducta tot projectant-la socialment a nivell d'idees i representacions en termes de perill extrem o il·legitimitat de les institucions en què es manifesta. Tals institucions serien reprovades en tant que generadores de processos de reeducació i reintegració fora dels esquemes pre-establerts dominants i dins uns esquemes que ofereixen tota la desconfiança d'allò diferent i desconegut.

Sintetitzant: el sistema de poders perd el control dels individus i, amb aquest, progressivament el control social en general. La transgressió de la normativa social activa els mecanismes de control i de consens de la societat, els quals justifiquen la seva intervenció ja no com a expressions institucionalitzades del control social, sinó en qualitat de dispositius de supervisió i defensa dels valors culturals que pretenen representar.

BIBLIOGRAFIA

A.C. BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPADA.

1978 *Bhagavad-Gita*. Itàlia, Bhaktivedanta Book Trust.

1983 *Srimad Bhagavatam*. Los Grandes Clásicos de la India. Primer canto: la creación, Fondo Editorial Bhaktivedanta, Los Angeles.

BERGALLI, R.

1980 "El origen de las teorías de la reacción social", a *Papers*, 13. *Revista de Sociologia*. Barcelona, Península.

BLOFELD, J.

1989 *Mantras. Sagradas palabras de poder*. Madrid, Edaf.

COSER, L.A.

1978 *Las instituciones voraces*. México, F.C.E.

ELIADE, M.

1979 *El mito del eterno retorno*. Madrid, Alianza.

- 1985 *Mito y realidad*. Barcelona, Labor/Punto Omega.
- ELIADE, M. / COULIANO, I.
1992 *Diccionario de las religiones*. Barcelona, Paidós.
- GOFFMAN, E.
1988 *Internados*. Buenos Aires, Amorrortu.
- GONZALEZ, M.
1983 "Asociación para la Conciencia de Krisna", a GARCIA HERNANDO, J. (Dir.), *Pluralismo religioso en España II: Sectas y religiones no cristianas*. Salamanca, Sociedad de Educación Atenas.
- MAHADEVAN, T.M.P.
1991 *Invitación a la filosofía de la India*. México, F.C.E.
- RENOU, L.
1991 *El hinduismo*. Barcelona, Paidós.
- RODRIGUEZ, A. / GONZALEZ, S.
1989 "De las drogas y de las sectas", a *Comunidad y drogas. Cuadernos Técnicos de Estudios y Documentación*. Madrid, Ministerio de Sanidad y Consumo.
- RODRIGUEZ, A.
1992 *El lavado de cerebro. Psicología de la Persuasión coercitiva*. Barcelona, Boixareu Universitaria.
- RODRIGUEZ, P.
1985 *Las sectas hoy y aquí*. Barcelona, Tibidabo.
- SALARRULLANA, P.
1990 *Las sectas. Un testimonio vivo sobre los mesías del terror en España*. Madrid, Temas de hoy.
- SEN, K.M.
1976 *Hinduismo*. Madrid, Guadarrama.
- TAYLOR, I./WALTON, P./YOUNG, J.
1990 *La nueva criminología. Contribución a una teoría social de la conducta desviada*. Buenos Aires, Amorrortu.
- TORNOS, A.
1989/90 "Psicopatología de las sectas religiosas", a *Memoria académica*. Madrid, Instituto de Fe y Secularidad.
- ULIN, R.
1990 *Antropología y teoría social*. México, S. XXI.
- VASANT LAD.
1991 *Ayurveda. La ciencia de curarse uno mismo*. Buenos Aires, Continente-Pax.

VEDAVYASA.

1983 *Cómo llegar a ser vaisnava*. Brihuega/Guadalajara, Ed. Bhaktivedanta (A.C.K).

VEDAVYASA.

1992 "Las glorias del Santo Nombre", a *El espiritual*, 1. Madrid, A.C.K.

VIVEKANANDA.

1976 *Filosofía vedanta*. México D.F., Roca.